

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ



دانشگاه هنر اصفهان

دانشکده معماری و شهرسازی

گروه معماری

## پایان نامه کارشناسی ارشد رشته معماری گرایش آموزشی

مرکز نگهداری از کودکان بی سرپرست با محوریت آموزش

استاد راهنمای اول:

دکتر فرهنگ مظفر

استاد راهنمای دوم:

دکتر احمد امین پور

پژوهشگر:

سیده سهیلا سیدهاشمی

شهریورماه ۱۳۸۹

## اظهارنامه دانشجو:

موضوع پایان نامه : مرکز نگهداری از کودکان بی سرپرست با محوریت آموزش

استاد راهنما: دکتر فرهنگ مظفر

اینجانب سیده سهیلا سیدهاشمی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته معماری گرایش آموزشی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه هنر اصفهان به شماره دانشجویی ۸۶۱۱۴۰۵۱۱۰ گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. به علاوه گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه هنر اصفهان را به طور کامل رعایت کرده ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است. نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

سپاس فراوان از اساتید ارجمند، جناب آقای دکتر فرهنگ مظفر و

آقای دکتر احمد امین پور

تقدیم به :

تعلقاتم با ژرفترین سپاس‌ها

## چکیده:

پژوهش‌های انجام شده، نشان می‌دهد که سال‌های اولیه زندگی کودک، در شکل‌گیری شخصیتش از اهمیت زیادی برخوردار است. بسیاری از نمونه‌های موجود، گواه این است که شرایط پرورشگاه‌هایی که به‌صورت موسسه‌ای و جدای از فضای شهری اداره می‌شوند، پاسخگوی نیاز کودکان بی‌سرپرست نمی‌باشند.

پرورشگاه، خانه کودک است که در طراحی آن هم سکونت مطرح می‌شود و هم آموزش. در بحث سکونت، احساس تعلق کودک به محیطی که در آن زندگی می‌کند مطرح می‌شود و در آموزش، مسأله ارتقای یادگیری کودک اهمیت زیادی دارد. در این پروژه هدف اصلی، ساخت مرکز نگهداری از کودکان در محیطی دلچسب می‌باشد تا کودک، تجربه‌های کودکان دیگر، یعنی بودن در خانه و در مقیاس دیگر، عضو جامعه بودن را احساس کند. اما چگونه می‌توان پرورشگاه را از حالت موسسه‌ای خارج و به فضایی مانند خانه نزدیک‌تر کرد؟

از دیدگاه‌های اساسی این طرح، کوچک‌سازی گروه‌های زندگی و تجمع آنان در واحدهای مسکونی مختص به هر شبه خانواده می‌باشد. اختصاص فضایی متعلق به کودک در این مجموعه، احساس تعلق و بودن در خانه‌ای مختص به خود را افزایش می‌دهد. روش تحقیقی که در این رساله مورد استفاده قرار گرفته، تلفیق نظری و استدلال منطقی می‌باشد.

کودکان بی‌سرپرست، دوران کودکی خود را جدای از جامعه سپری می‌کنند و زمانی پا به عرصه جامعه می‌گذارند که مفهوم جدای از جامعه بودن، در ذهن آن‌ها شکل گرفته شده است بنابراین اولین قدم، انتخاب سایت مناسبی، برای قرارگیری مرکز نگهداری کودکان بی‌سرپرست است تا ارتباط لازم را با جامعه برقرار کند. قرارگیری این مرکز در همسایگی محله، به دلیل تعاملات اجتماعی که در یک محله صورت می‌پذیرد و آشنا شدن کودک با هنجارهای اجتماعی، پیشنهاد می‌شود. پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد، استفاده از عناصر طبیعی در طراحی فضای آموزشی و سکونتی کودکان بی‌سرپرست به ایجاد انگیزش و ارتقای کیفیت زیستی - آموزشی آنان منجر می‌شود. بنابراین با توجه به موارد ذکر شده پیشنهاد می‌شود که سایتی، در مجاورت محله و در حاشیه طبیعت انتخاب گردد.

فضاهای آموزشی، خدماتی، تجاری در داخل سایت، حلقه اتصال محله با این مرکز می‌باشد. کودک از طریق تماس با گروه‌های سنی مختلف، نقش اعضای مختلف جامعه را درک می‌کند. علاوه بر این فضای آموزشی داخل سایت که به کودکان پیش دبستانی پرورشگاه و محله تعلق دارد، امکان برقراری ارتباط بین کودکان با همسالانشان را به‌وجود می‌آورد. سعی در برقراری ارتباط فضایی و اجتماعی بین این مجموعه با فضای شهری اطراف آن، این مجموعه را به عنوان بخش یا محله‌ای در کنار سایر فضاهای شهری مطرح می‌کند.

در این رساله با مطالعه در روانشناسی کودک و به‌خصوص کودک بی‌سرپرست و بررسی تئوریهای موجود در زمینه آموزش و استفاده از مطالعات انجام شده به طراحی مرکزی برای اسکان دادن کودکان بی‌سرپرست سه تا هفت سال و تمرکز بر آموزش دادن آنان در مرکز پیش دبستانی پرداخته خواهد شد.

کلید واژه: پرورشگاه - کودک بی‌سرپرست - آموزش - طبیعت - احساس تعلق

## فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱- مقدمه .....
۲	۲-۱- بیان مسأله.....
۳	۳-۱- اهمیت و ضرورت موضوع پژوهش.....
۳	۴-۱- اهداف پژوهش.....
۴	۵-۱- روش پژوهش.....
۴	۶-۱- ابزار گردآوری داده.....
۴	۷-۱- روش تجزیه و تحلیل دادهها.....
۵	فصل دوم: ادبیات موضوع.....
۶	۱-۲- مقدمه.....
۶	۲-۲- بی‌سرپرستی و علل آن.....
۶	۳-۲- تعاریف.....
۶	۳-۲-۱- پرورشگاه.....
۷	۳-۲-۲- خانواده .....
۷	۳-۲-۳- فرزند شبانه روزی .....



- ۷ ..... ۲-۳-۴- خوابگاه
- ۷ ..... ۲-۳-۵- مربی
- ۸ ..... ۲-۳-۶- مراکز نگهداری شبانه روزی کودکان بی سرپرست
- ۸ ..... ۲-۳-۷- خانه موقت
- ۸ ..... ۲-۳-۸- خانه نوزادان، نونهالان، نوباوگان
- ۸ ..... ۲-۳-۹- خانه مستقل
- ۹ ..... ۲-۳-۱۰- تیم مراقبت
- ۹ ..... ۲-۳-۱۱- مدیر خانه
- ۹ ..... ۲-۳-۱۲- مددکار اجتماعی
- ۹ ..... ۲-۳-۱۳- روان شناس
- ۹ ..... ۲-۳-۱۴- مربی
- ۱۰ ..... ۲-۳-۱۵- برنامه مراقبت
- ۱۰ ..... ۲-۴-۴- تاریخچه موسسه‌های شبانه روزی
- ۱۰ ..... ۲-۴-۱- نگهداری کودکان بی سرپرست در انگلستان
- ۱۱ ..... ۲-۴-۲- نگهداری کودکان بی سرپرست در فرانسه
- ۱۱ ..... ۲-۴-۳- نگهداری کودکان بی سرپرست در آمریکا
- ۱۱ ..... ۲-۴-۴- نحوه حمایت از کودکان بی سرپرست در ایران

- ۱۳ ..... ۵-۲-سیستم‌های نگهداری موجود در جهان
- ۱۳ ..... ۱-۵-۲- خانه فرزندان
- ۱۳ ..... ۲-۵-۲- شبه خانواده در مجموعه‌های بزرگ
- ۱۳ ..... ۳-۵-۲- دهکده کودکان
- ۱۴ ..... ۴-۵-۲- روش فرنچ بورو
- ۱۴ ..... ۶-۲-سیستم اداره شبانه‌روزیهای ایران
- ۱۴ ..... ۱-۶-۲- کاربری‌های موجود در شبانه روزی‌ها
- ۱۵ ..... ۲-۶-۲- دلایل نگهداری به صورت خوابگاهی
- ۱۵ ..... ۳-۶-۲- سیستم‌های نگهداری کودکان
- ۱۶ ..... ۷-۲-ساختار خانواده در ایران
- ۱۷ ..... ۱-۷-۲- نقش خانواده در زندگی افراد
- ۱۸ ..... ۸-۲-مقایسه محیط خانواده با پرورشگاه
- ۱۸ ..... ۱-۸-۲- مقایسه عملکرد خانواده و پرورشگاه
- ۱۹ ..... ۲-۸-۲- مشکل اصلی کودکان بی سرپرست
- ۱۹ ..... ۲-۸-۲-أ- مشکل اجتماعی و استیگما
- ۲۰ ..... ۲-۸-۲-ب- مشکل هویتی و شخصیتی

- ۲۲ ..... ۹-۲- برخورد اجتماع با کودکان بی سرپرست
- ۲۲ ..... ۱۰-۲- مقدمه‌ای بر روان‌شناسی کودک
- ۲۲ ..... ۱-۱۰-۲ - روان‌شناسی و رفتارهای کودک
- ۲۳ ..... ۲-۱۰-۲ - اهداف روان‌شناسی کودک
- ۲۴ ..... ۳-۱۰-۲ - جنبه‌های مختلف رشد
- ۲۵ ..... ۲-۱۰-۳-أ - رفتارهای کودک در سه سالگی
- ۲۵ ..... ۲-۱۰-۳-ب - رفتارهای کودک در سن چهار سالگی
- ۲۶ ..... ۲-۱۰-۳-ج - رفتارهای کودک در سن پنج و شش سالگی
- ۲۶ ..... ۴-۱۰-۲ - رشد کودک از دیدگاه پیاژه
- ۲۷ ..... ۵-۱۰-۲ - نیازهای بنیادی کودک
- ۲۹ ..... ۶-۱۰-۲ - احساس عاطفه در کودک
- ۳۰ ..... ۶-۱۰-۲-أ - اهمیت محبت در زندگی کودک
- ۳۰ ..... ۷-۱۰-۲ - رشد عقلی و حسی کودکان
- ۳۰ ..... ۸-۱۰-۲ - کودک و هوش از نظر پیاژه
- ۳۱ ..... ۹-۱۰-۲ - کودک و رشد ادراک حسی
- ۳۲ ..... ۹-۱۰-۲-أ - وظیفه ادراک حسی
- ۳۲ ..... ۱۰-۱۰-۲ - کودک و رشد مفاهیم اخلاقی

۳۲	..... کودک و رشد شخصیت ۱۱-۱۰-۲
۳۳	..... نقش خانواده و آموزشگاه در رشد شخصیت ۱۱-۱۰-۲-أ
۳۴	..... بازی ۱۲-۱۰-۲
۳۴	..... کودک و بازی ۱۲-۱۰-۲-أ
۳۵	..... کودک با نیاز خاص و بازی ۱۲-۱۰-۲-ب
۳۶	..... انواع بازی ۱۲-۱۰-۲-ج
۳۷	..... ویژگی‌های بازی ۱۲-۱۰-۲-د
۳۸	..... عوامل مؤثر در بازی ۱۲-۱۰-۲-ذ
۳۹	..... کودک و خلاقیت ۱۳-۱۰-۲
۴۰	..... راهکارهای رشد خلاقیت ۱۳-۱۰-۲-أ
۴۱	..... روان‌شناسی تفاوت دخترها و پسرها ۱۴-۱۰-۲
۴۲	..... کودک و نقاشی ۱۵-۱۰-۲
۴۲	..... موسیقی و کودک ۱۶-۱۰-۲
۴۳	..... تاثیر موسیقی بر کودک بی سرپرست ۱۶-۱۰-۲-أ
۴۴	..... نتیجه گیری ۱۱-۲
۴۶	..... فصل سوم: کودک پیش دبستانی و راهکارهای طراحی ۱۱-۲
۴۷	..... مقدمه ۱-۳
۴۷	..... تعریف آموزش ۲-۳
۴۸	..... روش‌های مختلف آموزش ۳-۳

۴۸	.....۴-۳ یادگیری کودک
۴۹	.....۱-۴-۳ تاثیر انگیزش در یادگیری کودک
۴۹	.....۲-۴-۳ نظریه‌های انگیزشی
۵۰	.....۳-۴-۳ عوامل برانگیزنده انگیزش در کودک
۵۱	.....۴-۴-۳ احساس تعلق و یادگیری
۵۲	.....۵-۴-۳ تاثیر طبیعت بر یادگیری
۵۳	.....۶-۴-۳ روابط اجتماعی و یادگیری
۵۴	.....۵-۳ تئوری‌های آموزش
۵۴	.....۱-۵-۳ تئوری ماریا مونته سوری
۵۵	.....۳-۵-۱-أ- کلاس از دیدگاه مونته سوری
۵۶	.....۳-۵-۱-ب- رشد تصمیم گیری کودک
۵۶	.....۳-۵-۲- تئوری پیاژه
۵۷	.....۳-۵-۳ تئوری ویگاتسکی
۵۷	.....۳-۶-۱- اهمیت مراکز پیش دبستانی
۵۸	.....۳-۶-۱- تفکرات کودک پیش دبستانی
۵۸	.....۳-۶-۲- آنچه کودک پیش دبستانی می آموزد
۵۹	.....۳-۶-۳ اهمیت بازی در مراکز پیش دبستانی
۶۰	.....۳-۶-۳-الف- بازی و مصالح خلاقیت
۶۱	.....۳-۷-۱- طراحی کلاس درس
۶۱	.....۳-۷-۱- آرایش فضایی کلاس

۶۲	..... ۳-۷-۱-الف - کودک با نیاز خاص و چیدمان کلاس.....
۶۳	..... ۳-۷-۲ - فرم کلاس.....
۶۳	..... ۳-۸-۱ - کودک و معماری.....
۶۴	..... ۳-۸-۱ - ویژگی معماری برای کودک.....
۶۷	..... ۳-۸-۲ - ساخت مناسب کودک.....
۶۸	..... ۳-۸-۳ - فضای کودکانه.....
۷۰	..... ۳-۸-۳-أ - کودک و درک فضا.....
۷۰	..... ۳-۸-۳-ب - کشف روابط فضایی.....
۷۱	..... ۳-۸-۳-د - دریافت حسی و هوشی فضای معماری.....
۷۱	..... ۳-۹-۹ - بررسی آثار محیط بر ذهن کودک بی سرپرست.....
۷۲	..... ۳-۱۰ - نتیجه گیری.....
۷۴	..... فصل چهارم: بررسی نمونه‌های موردی.....
۷۵	..... ۴-۱-۱ - مرکز نگهداری در ماکوانو در راکای.....
۷۹	..... ۴-۲-۲ - پرورشگاه شهرداری آمستردام.....
۸۴	..... ۴-۳-۳ - مهد کودک فوجی.....
۸۹	..... فصل پنجم: شناخت استانداردها و برنامه فیزیکی طرح.....
۹۰	..... ۵-۱-۱ - مقدمه.....
۹۲	..... ۵-۲-۲ - تناسبات کودک در سنین سه تا شش سالگی.....

۹۴	.....انتخاب جهت قرارگیری ساختمان.....۴-۵
۹۴	.....فضای مسکونی.....۵-۵
۹۴	.....واحدهای مسکونی.....۱-۵-۵
۹۵	.....اتاق خواب کودک.....۲-۵-۵
۹۵	.....حمام و سرویس بهداشتی.....۳-۵-۵
۹۶	.....نشیمن.....۴-۵-۵
۹۶	.....فضای بازی.....۵-۵-۵
۹۶	.....فضای غذاخوری.....۶-۵-۵
۹۶	.....آشپزخانه.....۷-۵-۵
۹۶	.....انبار.....۸-۵-۵
۹۷	.....اتاق مادر خانواده.....۹-۵-۵
۹۷	.....فضای خدماتی.....۶-۵-۵
۹۷	.....آشپزخانه مرکزی.....۱-۶-۵
۹۷	.....پارکینگ.....۲-۶-۵
۹۸	.....تأسیسات.....۳-۶-۵
۹۸	.....امکانات نمایشی و همایشی.....۷-۵
۹۱	.....اداری.....۸-۵
۹۸	.....مرکز پیش دبستانی.....۹-۵
۹۹	.....زمین بازی.....۱-۹-۵
۱۰۱	.....مصالح مناسب.....۱-۹-۵

- ۱۰۱ ..... ۵-۹-۱-ب- وسایل بازی و امنیت
- ۱۰۱ ..... ۵-۹-۲- نور و انرژی خورشید
- ۱۰۲ ..... ۵-۹-۳- تهویه طبیعی
- ۱۰۲ ..... ۵-۹-۴- کلاس
- ۱۰۶ ..... ۵-۹-۴-أ- ضوابط تجهیزات
- ۱۰۷ ..... ۵-۹-۴-ب- کف و سقف و دیوار
- ۱۰۷ ..... ۵-۹-۴-ج- فضای نمایش
- ۱۰۸ ..... ۵-۹-۴-د- سرویس بهداشتی
- ۱۰۸ ..... ۵-۹-۵- پله ها
- ۱۰۸ ..... ۵-۹-۶- مبلمان کودک
- ۱۰۸ ..... ۵-۹-۶-أ- ویژگی مبلمان
- ۱۰۹ ..... ۵-۹-۷- آشپزخانه کودک
- ۱۰۹ ..... ۵-۱۰- تقسیمات فضایی
- ۱۱۷ ..... فصل ششم: بررسی اقلیم و تحلیل سایت
- ۱۱۸ ..... ۶-۱- مقدمه
- ۱۱۸ ..... ۶-۲- موقعیت قرارگیری شهر گرگان
- ۱۱۸ ..... ۶-۳- اقلیم منطقه
- ۱۱۸ ..... ۶-۳-۱- بررسی ویژگی های اقلیمی
- ۱۱۸ ..... ۶-۳-۱-أ- بادهای منطقه



۱۱۹	..... رطوبت ۱-۳-۶-ب
۱۲۰	..... وضعیت تابش ۱-۳-۶-ج
۱۲۰	..... دما ۱-۳-۶-د
۱۲۱	..... شرایط اقلیم معتدل و رطوبت و جهت استقرار بنا ۴-۶
۱۲۲	..... بافت شهری و روستایی در اقلیم معتدل و مرطوب ۵-۶
۱۲۲	..... خصوصیات عمومی بافت ۱-۵-۶
۱۲۳	..... فرم ساختمان در رابطه با اقلیم ۲-۵-۶
۱۲۳	..... استفاده از بام‌های شیبدار با شیب زیاد ۱-۲-۵-۶
۱۲۴	..... استفاده از غلام گردش ۲-۵-۶-ب
۱۲۴	..... عدم استفاده از فضای زیرزمین ۲-۵-۶-ج
۱۲۵	..... استقرار همکف بالاتر از سطح طبیعی زمین ۲-۵-۶-د
۱۲۵	..... استفاده از فرم های برونگرا ۲-۵-۶-ذ
۱۲۵	..... استفاده از خرپای چوبی ایرانی در سقف ۲-۵-۶-ر
۱۲۶	..... استفاده از پی گسترده در زیر بنا ۲-۵-۶-ز
۱۲۶	..... مصالح ساختمان های بومی ۲-۵-۶-ص
۱۲۷	..... مقدمه ای بر تحلیل سایت ۶-۶
۱۲۸	..... دسترسی به سایت ۱-۶-۶
۱۲۹	..... کاربری های موجود در اطراف سایت ۲-۶-۶
۱۳۰	..... دید و منظر ۳-۶-۶
۱۳۰	..... از داخل سایت به بیرون ۳-۶-۶-أ

۱۳۱	..... ۶-۶-۳-ب - از خارج به داخل سایت
۱۳۲	..... ۶-۷- نتیجه گیری
۱۳۳	..... فصل هفتم: کانسپت و طرح نهایی
۱۳۴	..... ۱-۷- مقدمه
۱۳۴	..... ۲-۷- جانمایی حوزه پیش دبستانی
۱۳۵	..... ۳-۷- کانسپت طراحی
۱۳۹	..... ۴-۷- سازه پیشنهادی
۱۳۹	..... ۵-۷- مصالح پیشنهادی
۱۴۰	..... ۶-۷- نقشه های معماری
۱۴۹	..... منابع

## فهرست شکل ها

صفحه	عنوان
۱۰۹	شکل (۱-۵) دیاگرام واحدهای مسکونی.....
۱۱۰	شکل (۲-۵) دیاگرام واحد مسکونی و ارتباط با فضای سبز.....
۱۱۰	شکل (۳-۵) دیاگرام ارتباطات کلی.....
۱۱۱	شکل (۴-۵) دیاگرام ارتباطی فضای پیش دبستانی.....
۱۲۰	شکل (۱-۶) مقایسه بارندگی شهر گرگان.....
۱۲۹	شکل (۲-۶) شیب سایت.....
۱۳۰	شکل (۳-۶) دید و منظر.....
۱۳۴	شکل (۱-۷) سایت و جانمایی توده‌ها.....
۱۳۴	شکل (۲-۷) حوزه بندی سایت.....

## فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۹۱.....	جدول (۱-۵) رفتار کودک و فضای مورد نیاز .....
۹۳.....	جدول (۲-۵) ابعاد بدن کودک سه تا شش سال.....
۱۰۴.....	جدول (۳-۵) بررسی نیاز کودک و فضای کلاس .....
۱۰۶.....	جدول (۴-۵) ابعاد تجهیزات کودک.....
۱۱۲.....	جدول (۵-۵) تقسیم فضا و متراژ قسمت آموزشی.....
۱۱۴.....	جدول (۶-۵) تقسیم فضا و متراژ اداری.....
۱۱۵.....	جدول (۷-۵) تقسیم فضا و متراژ سالن جلسات .....
۱۱۵.....	جدول (۸-۵) متراژ خدماتی.....
۱۱۶.....	جدول (۱-۶) میانگین رطوبت.....
۱۲۱.....	جدول (۲-۶) وضع جوی گرگان بر حسب ماه در سال ۱۳۸۵ .....